

*Лариса Іванівна БУРЯК,
доктор історичних наук, професор,
провідний науковий співробітник
Інституту біографічних досліджень НБУВ
(Київ, Україна)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4631-844X>*

ІВАН ЛИСЯК-РУДНИЦЬКИЙ: МАТЕРІАЛИ ДО БІОГРАФІЇ У ВИМІРІ ОТОЧЕННЯ І ЧАСУ ¹

Дослідження фокусується на біографічному світі О. Черненко-Рудницької — дружини І. Лисяка-Рудницького, яка відіграла велику роль у житті вченого. Поетеса, славіст-літературознавець, сильна, чарівна, амбітна жінка, вона стала для І. Лисяка-Рудницького втіленням його мрії та уособленням життєвої стабільності. Біографічний ескіз О. Черненко та інтерв'ю її доньки О. Декстер уміщують факти, спостереження, міркування, які, презентуючи дружину І. Лисяка-Рудницького, розширюють та корегують біографічний світ ученого у вимірі оточення і часу.

Ключові слова: Олександра Черненко-Рудницька, Іван Лисяк-Рудницький, Мілена Рудницька, біографічний світ, біографічна реконструкція, біографічний ескіз, біографічне інтерв'ю.

Я – це я і моє оточення.
Хосе Ортега-і-Гассет. Роздуми про Дона Кіхота

Біографічний світ талановитої людини — безодня, пірнаючи до якої дослідник щоразу натрапляє на приховані в ній перлини. Кожна з них є безцінною знахідкою, адже може не лише доповнити та розширити вже існуючі усталені біографічні реконструкції, а й кардинально їх змінити. Колись залишені на узбіччі або невідомі факти,

---

¹ Публікація підготовлена завдяки дослідницькій стипендії (Kolasky Visiting Research Fellowship in the Humanities and Social Sciences, Law, Education, and Library Sciences), наданої Канадським інститутом українських студій.

Авторка висловлює щире подяку директорові КІУСу Ярославу Балану, співробітникам Інституту, а також Оксані Декстер та Юрію Єндику за сприяння в роботі з матеріалами приватного архіву О. Черненко-Рудницької.

свідчення, міркування, спогади раптом починають відігравати ключову роль у спробах відновити цілісну картину біографічного світу особи, переконливо підтверджуючи факт змінності і рухливості самої біографічної реконструкції як феномена, особливості якого зумовлені соціокультурними процесами, часовими трендами, світоглядними позиціями автора.

Чверть століття тому, у 75-ту річницю народження Івана Лисяка-Рудницького, коли робилися перші спроби досягнути

Олександра Черненко-Рудницька та
Іван Лисяк-Рудницький

непересічний талант одного з провідних українських істориків ХХ століття, Ярослав Грицак віддав перевагу інтелектуальній біографії вченого [3]. В основу біографічного нарису було покладено хронологію подій життя діяча в контексті його світоглядної еволюції, історичних, культурних, політичних процесів післявоєнного світу, випробувань українського інтелектуала на шляху до професійної самореалізації в чужому середовищі.

З часом інтелектуальна біографія І. Лисяка-Рудницького отримала новий імпульс завдяки актуалізації сюжетів, які репрезентували наукову творчість ученого з огляду на глобальні зрушення, що відбулись у західному українознавстві. З ім'ям І. Лисяка-Рудницького почали асоціювати подолання «маргінального статусу української історіографії та виведення її з інтелектуального гетто», у якому вона перебувала на початок 70-х рр. ХХ ст. у західному академічному середовищі [4, с. 208].

Утім, інтелектуальна біографія, за законами жанру, не претендує на охоплення всього спектру людських характеристик, які комплексно репрезентують постать та надають цілісне уявлення про неї. Зазвичай оминається широке розмаїття біографічних сюжетів, що безпосередньо перебувають поза контекстом «інтелектуальності», зокрема поведінкові рефлексії людини в просторі повсякденності, зміни психоемоційних станів, калейдоскоп рис характеру, стосунки в родинному колі. Канадський історик Іван-Павло Химка зробив

спробу дещо розширити межі реконструкції біографічного світу І. Лисяка-Рудницького, не обмежуючись «інтелектуальністю» та урізноманітнюючи біографічну палітру. Учень і послідовник І. Лисяка-Рудницького репрезентував свого Вчителя і друга як одного з найпопулярніших університетських професорів, улюбленця студентів, дотепну людину з почуття гумору, котра знала безліч яскравих українських прислів'їв, мала вишуканий смак до книжок, музики, кінофільмів, любила теплі компанії, цікавих співрозмовників і життя в усіх його проявах [5].

Але невичерпний біографічний світ ученого в різних соціокультурних середовищах Європи, Америки, Канади все ще залишається за лаштунками наукового дискурсу в очікуванні глибокого і всестороннього дослідження.

Особлива сторінка в житті І. Лисяка-Рудницького — канадський період, який став своєрідною винагородою за складні випробування попередніх років. Після багаторічного виснажливого марафону на американському континенті він нарешті знайшов в Едмонтоні комфортний для себе простір — професійний, особистісний, приватний. Учений отримав можливість викладати в університеті Альберти курс історії України, про що міг тільки мріяти в Америці, долучився до створення Канадського інституту українських студій, отримував задоволення від сприятливих умов для самореалізації, затребуваності науковим середовищем та авторитетного статусу серед професіоналів і студентів. «Я радий, що мені пощастило переїхати до Канади та що після стільки років „плавання проти течії” я врешті опинився на посаді, де мою працю цінять і де маю сприятливі умовини, — писав він у листі до матері Мілени Рудницької. — І я двічі радий, що покинув Америку, коли думаю про тамошню атмосферу, позначену злочинами, скандалами, постійним нервовим напруженням» [2, с. 206].

Вибір на користь університету Альберти і від'їзд з Вашингтону були зумовлені не лише професійними інтересами. Великою мірою цьому сприяла ситуація в приватному житті І. Лисяка-Рудницького. Одруження з Олександрою (Лесею) Черненко, прагнення надалі бути поруч, а не на континентальній відстані з дружиною, виявилось важливим аргументом у прийнятті остаточного рішення.

Олександра Черненко відіграла велику роль у житті вченого. Зустріч із нею виявилась для нього доленосною. Ця жінка стала для І. Лисяка-Рудницького не просто дружиною, а втіленням його мрії та уособленням стабільності, якої він прагнув упродовж усього попереднього життя. У листі до Мілени Рудницької (25 березня 1973 р.) Іван промовисто наголошував: «Переїзд до Едмонтону створив епоху в моєму житті. Нарешті, на п'ятому десятку скінчилися мої „Лер —

унд Вандеряре”². В особистому відношенні, найважливіше, що скінчилось моє парубкування, яке я відчував як неприродне і незгідне з моєю натурою. В Лесі я знайшов добру, культурну, люблячу дружину, яка створила мені дім з привітною атмосферою. Живемо в добрій злагоді. Якщо Ти, як Мати, бажаєш мені щастя, можеш бути спокійна: моє серце в добрих руках» [2, с. 205].

Біографічні світи подружжя інтелектуалів, доповнюючи і збагачуючи один одного, стали єдиним цілим. Спільні наукові інтереси, літературні уподобання, коло спілкування, подорожі, як і спільне минуле, через яке їм довелося пройти, попри різні життєві шляхи, створювали підґрунтя для духовної єдності. Драматичний «ісход» з України після Другої світової війни, що розділив життя на «до» і «після» еміграції, труднощі адаптації в чужому середовищі (фінансові, мовні, соціокультурні), пошук шляхів для самозбереження / самореалізації були універсальними маркерами долі більшості представників української інтелігенції, яка опинилася в еміграції.

«Вживання» для них означало не лише отримання роботи, яка б забезпечила матеріальне існування. Одним із найбільш важливих чинників перебування на чужині було збереження власного інтелектуального потенціалу, національної самоідентичності, тобто тих внутрішніх станів і відчуттів, які насамперед асоціювалися з людською гідністю. Для І. Лисяка-Рудницького і О. Черненко славістика стала способом життя, простором реалізації наукових інтересів, перехрестям кар’єрних амбіцій, комунікацій, «місцем пам’яті», «місцем зустрічі», «територією» особистісного щастя.

Тому органічним складником для реконструкції біографічного світу І. Лисяка-Рудницького постає світ його дружини. Біографічний ескіз О. Черненко-Рудницької та інтерв’ю з її донькою Оксаною Декстер містять факти, спостереження, міркування, як розширюють, корегують уже наявні біографічні реконструкції, доповнюючи їх елементами і сюжетами повсякденного розмаїття у вимірі найближчого оточення і часу.

Олександра Черненко-Рудницька: біографічний ескіз дружини вченого

Біографічний світ Олександри Черненко-Рудницької (2 вересня 1923 р. — 24 червня 2014 р.), авторки кількох поетичних збірок, літературознавиці, дослідниці творчості М. Коцюбинського і В. Стефаніка, яскраво уособлює розмаїття контекстів, які охоплюють професійну та побутову, приватну та публічну сфери, зміни статусу та ролей, власні

² „Lehr - und Wanderjahre” (нім.) — «Роки навчань та мандрів».

інтереси та різноманітні види діяльності упродовж життя, наповненого викликами еміграції, моральними, матеріальними, психологічними випробуваннями.

Ким була і ким хотіла бути ця неординарна, талановита, амбітна і чарівна жінка — відома і невідома водночас? В одній зі своїх автобіографій на початку 1990-х вона так ідентифікувала свій професійний статус: літературознавець, літературний критик і поет³. Офіційна біографія О. Черненко-Рудницької позначена перебуванням у різних організаціях: вона була членом Канадської асоціації славистів, НТШ у Канаді, Української вільної академії наук. Крім того, вона входила до Організації українських письменників «Слово», Міжнародного ПЕН-клубу (канадське відділення), Спілки письменників України, Альбертської ради українських мистецтв.

Багато хто асоціював О. Черненко насамперед із І. Лисяком-Рудницьким, відсуваючи цим її у тінь чоловіка, який був зіркою першої величини на науковому небосхилі української діаспори американського континенту. Але вона прагнула бути не лише дружиною професора, хоча саме з ним прожила найщасливіші й водночас нелегкі роки свого життя.

Тривалий час їй доводилося виборювати свою суспільну ідентичність і обстоювати відповідні іміджеві ролі. Яскрава у своїх культурологічних поглядах і поетичному світобаченні, вона була самодостатньою особистістю і сильною жінкою, яка воліла стояти поруч, але ніяк не за спиною свого чоловіка, і прагнула, аби саме такою її сприймало оточення. Славістика / україністика, як і поезія, виявилися для О. Черненко-Рудницької покликанням і вибором її життя, простором самореалізації, її інтелектуального та творчого натхнення. Водночас шлях до здійснення свого покликання — і поетичного, і наукового — був подоланням численних труднощів і випробувань.

Батьківська родина

Вона народилась у Польщі, у містечку Піотрков-Трибунальський (Piotrkow-Trybunalski) 2 вересня 1923 року в родині колишнього полковника армії УНР Петра Олександровича Черненка⁴ і його дружини Марії Вікторівни Ватман⁵. Українськість у родині Черненків була природною світоглядною домінантою життя й виховання дітей-

³ Усі дані наводяться на підставі документів з приватного архіву Олександри Черненко, який зберігається у її дітей — Юрія Єндика та Оксани Декстер.

⁴ Черненко Петро Олександрович (21 грудня 1889 р., Немиринці, Бердичівського повіту, Київська губернія — 1 березня 1936 р., Варшава, Польща).

⁵ Ватман Марія Вікторівна (8 березня 1897 р., Лодзь, Польща — 30 травня 1968 р., Едмонтон, Канада).

М. В. Ватман

П. О. Черненко

Батьківська родина

близнюків — Олександри і Юрія. Несподівана смерть батька, із яким у Олександри існував особливо близький духовний зв'язок, стала для неї психологічним шоком і важким випробуванням. Плекаючи образ батька, вона всіляко підтримувала версію про наближеність його до керівництва армії УНР і зокрема до Симона Петлюри. У родинному альбомі упродовж усього життя зберігалася фотографія із зображенням офіцерів УНРівської армії, серед яких начебто мав бути і сам командувач армією.

Українськість у батьківській родині культивувалася в умовах «чужого» соціуму, що накладало відбиток на психологію, самоідентифікацію, самоусвідомлення. Період між Першою і Другою світовими війнами був одним із найнапруженіших у відносинах України і Польщі. Унаслідок поразки Української революції і драматичних подій, які відбулися після цього, українсько-польське протистояння набуло перманентного загострення.

«Чуже» середовище

Перелік навчальних закладів, у яких довелося навчатися Олександрі — це не просто рядки в заповненій анкеті. Вони багато про що говорять, фіксуючи окремі сторінки біографії і маркуючи складний перебіг життєвих обставин. Місцями її шкільної освіти були містечка Лешно (Leszno), Торунь (Toruń), Коломия. Про шкільне навчання на території Польщі залишилися болісні спогади як про час, коли довелося уперше відчутися комплекс «чужинця».

Вибір медичного факультету Львівського університету для продовження навчання виявився, імовірно, прагненням бути ближче до «своїх», опинитися в українському середовищі. Адже тогочасний Львів, хоча й був польською територією, усе ж мав значно більш позиціоноване українське середовище і послідовніше зберігав національні традиції і культуру.

А далі розпочалася Друга світова війна, яка сплутала всі, здавалось би, уже визначені життєві орієнтири і пріоритети. Олександра Черненко продовжила навчання в Медичній академії Данцігу (нині Гданськ, Польща), потім — в Університеті Карла Франца в Граці (Австрія).

Можливо, місце народження певною мірою визначило подальшу долю Олександри Черненко, її мандри між державами і континентами. «Чуже середовище» і відповідні до нього виклики переслідували її в майбутньому в різних модифікаціях. Перейшовши через багато кордонів і перешкод, вона зрештою опинилася 1948 року в Канаді. Тут на неї чекали нові випробування. Канадське середовище так само було «чужим», хоча воно було іншим, ніж польське, принаймні тут не відчувався в повітрі відгомін віковичних взаємних образ, політичних претензій і нереалізованих амбіцій.

Пошук роботи, яка давала б можливість утримувати родину, виховувати і навчати двох дітей, став найбільшою проблемою. Олександра Черненко розлучилась зі своїм першим чоловіком Ярославом Єндиком, наодинці опинившись перед викликами еміграційного життя. В автобіографії О. Черненко позначила кілька позицій так званої «заробіткової праці», різноманітної і часом виснажливої. Вона вишивала різні «сервети» та «серветки» і вважала найбільшим і найвдалішим своїм проектом вишиту священницьку ризу для кафедри св. Йосафата в Едмонтоні. Окрім цього, їй довелося працювати на фабриці хліба («нічна зміна праці»), в альбертській друкарні Віктора Купченка («час до часу вечорами»). За родинними спогадами, О. Черненко почала комфортніше почуватися, коли отримала роботу в українській книгарні в Едмонтоні, а з часом — у бібліотеці Cameron в Університеті Альберти. Вона любила книжки і перебування серед них приносило їй задоволення. Це був її життєвий простір, у якому можна було почуватися досить затишно і комфортно. Але все це були поневіряння...

Продовжити навчання в університеті вона змогла лише через 20 років. Спочатку О. Черненко навчалася на факультеті природничих наук в Університеті Альберти (1967). Але її реальним покликанням була гуманітаристика. Попри те, що шлях до реалізації мрії виявився довгим і складним, у 1974 р. вона отримала магістерський диплом зі слов'янських мов і літератур в Університеті Альберти.

Славістика — територія зустрічей і спілкування

Великим натхненником для О. Черненко став її другий чоловік — Іван Лисяк-Рудницький. Місцем їхньої зустрічі стала Славістична конференція в Калгарі в 1968 році. Їй було 45 років, йому — 49. У кожного позаду було вже багато пережитого. Окрім випробувань війною, еміграцією, були перші шлюби, народження дітей, розлучення, докладання великих зусиль до самореалізації, пошуки шляхів для втілення наукового потенціалу, поетичного таланту, літературознавчих планів.

І. Лисяк-Рудницький на той час був відомим істориком, професором Американського університету у Вашингтоні, який пройшов через визнані європейські і американські школи. Він навчався в Берлінському і Празькому університетах, Інституті вищих міжнародних досліджень у Женеві, стажувався в Колумбійському університеті.

О. Черненко тоді вже була авторкою поезій, що стали її своєрідними візитівками. У Філадельфії вийшла її поема «Людина» (1960), були написані збірки «Тиша» (1957), «П'єта» (1964), «Дорога до другого берега» (1965), «Весняний ноктюрн» (1967) і багато іншого. У доробку О. Черненко як дослідниці української літератури були

Олександра Черненко-Рудницька в різні роки

розвідки, присвячені творчості Лесі Українки, Тараса Шевченка, Тодося Осьмачки.

Їхня зустріч була зустріччю двох інтелектуалів, кожен із яких був відданий своєму напрямку славістичних / українознавчих студій — історії і літературознавству. Водночас кожен відчував гостру потребу один в одному, у спілкуванні, обміні думками, ідеями, новинами наукового і літературного життя.

Їхній дім перетворився на справжній «дискусійний клуб». Упродовж подружнього життя вони мали вишукане інтелектуальне оточення. У домі Олександри та Івана збиралися відомі едмонтонські українські родини Саваринів (Ольга і Петро), Стефаників (Олена і Юрій), Скрипників (Софія і Ярослав), університетські колеги І. Лисяка-Рудницького — подружжя Кравченків, Петришиних, Химок.

Виклики

Бути дружиною знаменитого чоловіка, який ще й був сином не менш знаменитої матері, стало не тільки удачею, а й нелегким випробуванням. Мілена Рудницька, за справедливим зауваженням М. Богачевської-Хом'як, була чи не найбільш знаною громадською і політичною постаттю в міжвоєнній Галичині [1, с. 124]: голова Союзу українок та очільниця Світового союзу українок, відома публіцистка, редакторка журналу «Жінка» і «Громадянка», член парламенту (Сойму) від партії УНДО. У трикутнику Іван — Мілена — Олександра стосунки не могли бути простими, враховуючи те, що вплив матері на сина залишався сильним упродовж майже всього життя, їх міцно єднали спільні наукові і громадські інтереси, духовна і ментальна близькість.

Реакція Мілени Рудницької на переїзд Івана до Едмонтону та на вступ Олександри до славістичного відділення Альбертського університету була різко негативною. У листі до Івана вона писала: «Те, що Леся почала студіювати славистику, виглядає на фарс. Ні, не на фарс, а на трагіфарс, бо ж у Вас четверо дітей у віці університетських студій! Коли ти одружився, Ти писав мені, що Леся є бібліотекарка та що вона дістане посаду в Конгресовій бібліотеці. Що це все значить? Чи Ти сам став жертвою обману, чи мене обманював? Коли Ти досі не міг домогтися у жінки, щоб вона взялася до заробітної праці, то і в майбутньому цього не досягнеш. Вона, мабуть, приємна жінка, але не товариш у тяжкій життєвій боротьбі. Ти не мав морального права одружуватися з жінкою, яка не має жодної професії, яка не уміє і, мабуть, не любить працювати...» [2, с. 199]. У відповідь на несправедливі та упереджені закиди Мілени Іван відповідав матері, захищаючи дружину: «Ти знаєш, що я не маю звичаю бігти до Мами зі скаргою на жінку. Тому прошу Тебе, залиш Леся у спокою. Я Тобі був натяк-

нув, що між Лесею та мною виникли труднощі, але я не маю бажання входити в деталі. Твої уявлення про справу базуються в великій мірі на довільних здогадках. Можу Тебе, наприклад, запевнити, що Твій погляд, ніби Леся «лінива», зовсім безпідставний. Коли побачимося в Мюнхені, спробую Тебе поінформувати якнайдокладніше. В особистих і інтимних справах, велике значення мають часто психологічні нюанси, що про них легше говорити, ніж писати» [2, с. 202–203].

Сімейна сага залишила глибокий слід у душі Олександри, стала ще одним випробуванням у житті і болючим спогадом. Зазвичай О. Черненко не допускала сторонніх у своє приватне життя, воно залишалося поза публічним простором. У архіві відсутній будь-який епістолярій, окрім єдиного листа. Зміст листа розкриває складні почуття Олександри до Мілени Рудницької, глибину внутрішнього конфлікту двох жінок, який так і не був подоланий до кінця життя, попри зовнішнє дотримання «конституції» відносин. Лист був написаний 22 грудня 1993 р. і адресований Івану Кедрину — рідному брату Мілени Рудницької. На той час минуло вже майже десять років, як пішов із життя Іван, і сімнадцять — як уже не було Мілени, але психологічна травма, яку О. Черненко пережила, не полишала її, потребуючи сповіді і вивільнення:

«Вельмишановний і дорогий пане Іване!

<...>

В 1994 році минає 10 років від смерті Івана й я можу вже спокійно написати те, що для мене було дуже прикре. По суті Ви були одинокою людиною із всієї родини Рудницьких, що прихильно віднеслася до мене. Тому я маю відвагу написати Вам про події, що мені дуже боліли, враховуючи на Вашу об'єктивність і не зважаючи на те, що мама Івана є Вашою сестрою. Мені здається, що я Вам повинна написати правду, яка неодноразово була цілковито перекручена й погано інтерпретована.

Коли Іван вперше в Едмонтоні освідчився мені, я йому відмовила тільки з одної причини, що в мене були зобов'язання до моїх дітей, тим більше, що їх батько відмовився платити навіть childsupport. Досі помагала мені мама. А по її смерті — мій брат Юрко Черненко, архітектор. Я знала, що без мене вони не будуть мати фінансової спроможності закінчити університетські студії, тим більше, що й я, тимчасово працюючи в бібліотеці, тямувала перейти на славістику, бо мої медичні студії перервалися відразу, коли я виїхала до Канади. Проте Іван наполягав, пішов з квітами на могилу матері й пообіцяв їй, що буде добрий до мене й допоможе мені. Іван намовляв мене, щоб я приїхала до Вашингтону з дочкою Оксаною, а мій син Юрко кінчив поки що студії в Едмонтоні. Мої славістичні студії я мала б закінчити

аж тоді, коли мої діти скінчать вчитися, працюючи до того часу в бібліотеці Вашингтону. Я другий раз відмовила Іванові, бо вирішила не виїхати з Едмонтону так довго, аж мій син закінчить університет. Але Іван, виїхавши по конференції в Калгарі й побуті в Едмонтоні до Вашингтону, почав дуже часто телефонувати до мене й намовляти мене, щоб я приїхала хоча б на вакації до Вашингтону, я врешті погодилась. По 40 днях смерті матері вітчим М. Фляк повідомив мене, що я отримала від матері всі її пенсійні ошадності. Крім того, хресний батько Оксани — Дмитро Черненко з Детройту прислав їй в дарунку 500 \$ на покриття коштів університету. Син пішов працювати на час літніх вакацій, а дочка отримала стипендію в Arts school у Venfi на літо. Ми полюбили одне одного і були дуже щасливі разом по наших двох поганих подружжях. Проте Мілена (вона заборонила мені називати її мамою), відразу по нашому шлюбі почала велику кампанію проти мене.

По трьох тижнях побуту у Вашингтоні, Іван вже не хотів відпустити мене без шлюбу до Едмонтону ⁶. Він аргументував це тим, що він і я маємо доростаючих доньок, і, хоч поки що будемо жити окремо, будемо приїздити до себе на вакації і тоді, не в готелях чи пансіонах, а зможемо разом жити в одному помешканні. Ми були так розлучені майже два роки й в тому часі я не вимагала від Івана допомоги. Досі маю його посвідчення про те для податкового уряду, бо я отримувала полегші податкові.

Мілена писала Іванові, що він зробив злочин супроти неї і своїх дітей, одружившись з жінкою без висококваліфікованої професії, без грошей і ще до того з двома дітьми. А далі ще й тому, що він одружився з жінкою, що називається «Леся», а він називав «Лесею» також свою дочку Бетсі й через це зробив їй велику кривду. Вона переконувала його, що мої діти повинні піти до праці, а його вчитися, бо 4-ро дітей нам утримати в університеті неможливо. Завжди нарікала, що він посилає їй замало грошей місячно. Вона посуджувала мене в різних гидких мотивах, що навіть на згадку мені не приходили, що я мовляв, хочу нажити слави через відоме прізвище «Рудницьких». <...>.

Я не знаю вже, як Вам доказати, що все те, що Мілена писала було видуманою неправдою. Найгірше те, що вона робила сильний натиск на Івана, щоб він розійшовся зі мною. Іван любив маму й дуже тяжко все переживав. Він від мене не мав ніяких таємниць, — розказував,

---

⁶ Того ж літа, у 1968 р. вони одружилися у Вашингтоні. Свідком на їхньому весіллі, як згадує Оксана Декстер, був хресний батько Олександри — Дмитро (дядя Мітя) Черненко, який на той час жив у Детройті, рідний брат Петра Черненка.

жалівся й показував листи. В кінці це спричинило, що я вже не хотіла переїхати до Вашингтону й забирати мою дочку туди — на таку непевну долю.

Мілені я не відповідала на листи, бо мені писала інакше, ніж Іванові. Коли Іван приїхав на запрошення Департаменту історії Альбертського університету на ½ року як гостючий професор, він дуже скоро зорієнтувався, які колосальні можливості відкриваються для нього тут в Едмонтоні. Його мрією було завжди викладати українську історію. Всі його наукові праці були з української історії, а у Вашингтоні він мусів викладати російську історію. Через те він мав великі проблеми з головою департаменту у Вашингтоні. Свій теньор (постійне забезпечення на посаді) він отримав там і завдячує його протестам студентів, бо голова департаменту йому спочатку відмовив. Це він докладно описував у своїх листах. Він мав велику сатисфакцію подякувати за працю в університеті Вашингтону, переїхавши на постійне до Едмонтону. Але напади Мілени на мене ще стали гіршими. <...>.

В Едмонтоні Іван дуже скоро став *full professor* і основоположником Канадського Інституту Українських студій. Відділення української історії (в англійській мові) від російської (обов'язкові курси для всіх студентів, що вивчали східну Європу) перший раз у вільному світі має велике політичне значення для України. Тому що Іван був кращим викладачем від професорів російської історії, він притягав до своєї кляси студентів, що вивчали княжу добу Русі-України, бо цю добу викладали водночас на курсах української і російської історії. В п'яту річницю нашого шлюбу Іван купив мені гарний подарок ⁷ і написав: «Це за те, що ти мене не послухала й не приїхала до Вашингтону».

Але Мілена ще довго думала, що я зробила Іванові професійну кривду, тому що він переїхав зі столиці США до університету на провінції. Наш одинокий університет в Едмонтоні оплачував Іванові подорожі на конференції та різні професійні дослідження. Він тоді нараховував близько 30 000 студентів. Сам *campus* університету — це окреме місто в Едмонтоні. Університет оплачує провін-

---

⁷ Це був сірий норковий палантин. Одна з фотографій Олександри зафіксувала цей момент її життя. Вона любила красиві речі, з хутра — особливо. Вони пасували її зовнішності, підкреслюючи аристократичність. Олександра знала і по-жіночому інтуїтивно відчувала це. Тому в родинному альбомі, починаючи з ранньої молодості, зберіглись її знімки в хутряних пальто. Попри постійну фінансову скруту, сімейні негаразди, які переслідували її в першому шлюбі, вона залишалася жінкою, яка понад усе прагнула бути красивою і була такою.

ційний уряд. Івана тут всі полюбили і він психічно почував себе дуже добре. Дуже важко тільки переживав конфлікт зі своєю мамою. Але, коли ми поїхали до Мюнхену й Мілена запізналася зі мною, вона правдоподібно змінила — докор думку про мене, бо перед нашим виїздом нас поблагословила, з чого Іван був дуже радий»⁸.

Олександра Черненко продовжила навчання в Університеті. Вона досягла своєї мети, незважаючи на негативні «меседжі» на свою адресу та чисельні перешкоди, із якими довелося зіткнутися на шляху до отримання магістерського ступеня.

Багато труднощів, які доводилося долати, працюючи над магістерською роботою, О. Черненко пояснювала своїм статусом дружини І. Лисяка-Рудницького. Конкуренти Івана, які заздрили йому, не в змозі безпосередньо перешкодити неабиякій популярності професора серед студентської аудиторії, створювали всілякі перешкоди для його дружини. Але О. Черненко, понад усе, була жінкою, котра навчилася виживати за будь-яких обставин. Загартована випробуваннями,

На отриманні диплома магістра вона намагалася не реагувати на образи, провокації, бар'єри, які їй створювали, могла обстоювати власну гідність і давати відсіч, коли це було потрібно.

Водночас, як жінці, їй властива була жертвність. Після отримання магістерського ступеня вона відмовилася від боротьби з опонентами свого чоловіка. Заради нього О. Черненко не стала претендувати на викладання курсів в Університеті Альберти, пожертвувала докторантурою, своїми прагненнями і амбіціями. Попри те, що це рішення далось складно, вона пішла на цей крок, аби не ставити під загрозу кар'єру Івана в університеті і не перешкоджати своєю принциповою позицією його довгоочікуваній посаді професора.

Але, відмовившись від викладання, О. Черненко зосередилась на поезії та продовжила літературознавчу роботу, шукаючи нові шляхи для самореалізації. У фокусі її наукових інтересів опинилася творчість Михайла Коцюбинського, яку вона досліджувала та інтерпретувала в контексті європейського імпресіонізму. Результатом дослідження

---

⁸ Текст подається за оригіналом листа, що зберігається у згаданому приватному архіві О. Черненко-Рудницької.

стала книжка «Михайло Коцюбинський — імпресіоніст», видана 1977 року.

Славістика — рятівне коло

У 1984 р. за кілька місяців до виходу на пенсію раптово пішов з життя Іван. Це було потрясінням для Олександри. Шукаючи вихід із важкого психологічного стану, долаючи його наслідки, вона через деякий час знову заглибилась у славістику, яка стала її справжнім рятівним колом і допомогла повернутися до життя на одному з найдраматичніших етапів. Цього разу вона звернулася до творчості Василя Стефаника і захистила докторат із літератури і філософії в Українському вільному університеті у Мюнхені 1986 року. 1989 року вийшла її книжка «Експресіонізм у творчості Василя Стефаника», яку О. Черненко присвятила світлій пам'яті свого чоловіка.

1990 року (27 серпня — 3 вересня) у Києві відбувся Перший конгрес Міжнародної асоціації українців, у якому О. Черненко взяла участь, виступаючи з доповіддю «Українська література в канадській славистиці». Вона була переконана в тому, що українська література потребує значно більше уваги, ніж їй приділялось, особливо в контексті європейських культурних течій початку ХХ століття, під сильним і безпосереднім впливом яких вона перебувала.

Епілог

Життя О. Черненко-Рудницької було випробуванням на витривалість, вона мужньо сприймала виклики долі, які ставила історія ХХ століття. Щоразу, у найдраматичніших ситуаціях, інтерес до українистики як органічної складової частини широкого славістичного простору в умовах еміграції рятував її, давав натхнення і сили долати кризи та гідно жити. Вона зберегла в собі українськість, плекаючи і культивує її в поезіях, літературознавчих працях, громадській діяльності, вихованні своїх дітей, контактах із громадою, зв'язках з Україною, постійному інтелектуальному діалозі зі своїм чоловіком, світоглядній єдності з ним.

* * *

Цікавими і цінними джерелами в дослідженнях біографічного світу постатей минулого є спогади їх сучасників, особливо, рідних та близьких людей, із якими можна спілкуватись у форматі реального часу. Під час роботи над біографією О. Черненко-Рудницької з'явилась нагода для спілкування з її донькою — Оксаною Декстер⁹.

⁹ Оксана Декстер зараз живе і працює у Вікторії — столичному місті Британської Колумбії. Сферою її професійних інтересів є менеджмент культурного середовища великих міст. Вона консультує планування різноманітних культурних об'єктів урбаністичного простору.

Вона люб'язно погодилася відповісти на питання та поділитися враженнями з приводу життя своєї матері О. Черненко-Рудницької в еміграції, її батьківської родини, зустрічі з І. Лисяком-Рудницьким та їхнього подружнього життя.

Інтерв'ю подається мовою оригіналу.

“The house was filled with art and all things they loved, including each other” (interview with Oksana Dexter)

1. The father's family of Olexandra Chernenko-Rudnytska.

What is known about Olexandra's parents?

Mama was born in 1923 in Piotrkow (Poland). Her father was Petro Chernenko. He had been a high-ranking officer in the Ukrainian army (Polkovnyk) of UNR ¹⁰ and this was exile. Petro died of an aneurism on a commuter train in 1936. His brothers Dmytro and Vasyl were members of the Ukrainian Bandurist Choir that was co-opted by the Germans to tour work camps during the war. The choir and their families were able to immigrate to the USA and settled in Detroit.

Mother – Maria Watman was the youngest daughter of the Watman family that had settled in Ukraine. (Mama said they were of Swedish descent).

Did Olexandra have siblings?

Mama had twin brother Yuriy. Following Maria Watman's marriage to Mykola Flak, a half sister Maria (Marieka) Flak was born in 1940.

What were Olexandra's memories of childhood (parents, family's atmosphere)?

Mama rarely spoke about this time in her childhood. She said she was devastated when her father died. When Maria remarried, Mykola Flak, (he was the oldest son of a farmer) an architect accepted the responsibility to raise the twins. They would spend the summers at this county farm as children.

What is known about the school years?

When Olexandra and Yuriy began school, they attended a Polish Catholic School and found studying in another language very difficult. The way Mama talked about school, I think she and Yurko were bullied by the other children.

2. Olexandra Chernenko: life in Poland, Ukraine, Austria

What is known about life in Piotrkow?

Petro Chernenko was determined that his children would not assimilate and become Polish citizens. My Uncle Yurko spoke of promising his father that he would not marry a polish girl and become Polish.

---

¹⁰ Українська народна республіка.

Весільне фото

Why did Olexandra choose to continue her studies at the Faculty of Medicine at Lviv University (1942–1944)?

Mama found out about a scholarship or some kind of funding that was available to children of members of the Ukrainian Army. She was determined to go to University but could only register in Medicine. When Mama said that she was going to University, Vuyko Yurko wanted to go to University too. Vidchym Flak agreed to pay for his secondary education. Vuyko Yurko often said that if Mama hadn't been so determined he would not have studied to be an architect. I believe that by now, the Germans had invaded Poland and they centralized secondary education, allowing students to transfer to the university that best served them.

Why and under what circumstances did Olexandra Chernenko find herself in Danzig and then in Graz?

I think Mama is the only one who went to Danzig. But I don't know for sure. I do know Vuyko Yurko wanted to go to University too and Vidchym paid for his schooling. He attended a Polytechnic that was closer to engineering than architecture. The timeline is vague. Mama talked about the care packages Maria would send her.

It was about this time that Lesia ¹¹ told stories of living during the war. Looking back they seem out of sequence. I will share one that both Mama and her brother agreed on.

---

¹¹ У родинному колі Олександрю Черненко зазвичай називали Леся.

All the non-German medical students were pulled from University and put to work in a Prisoner of War hospital and my Uncle and others were pulled into hard labor work crews to clear roads and build shelters with the brick from building that were bombed. Yurko learned that the Russian army was moving forward and the word was that all Ukrainians who worked for the Germans were being shot. He told Lesia to leave after her shift finished and go a friends' house where he would leave her some false papers.

Mama succeeded to do this and in coming to the train station she just got on whatever train was about to move because the Germans were checking papers.

She ended up in a city (she said Berlin – but I have never fact checked that Berlin was being bombed around this time.) The bombs were falling and she hid in the doorway of a hotel or bank. She heard her name and it was Uncle and

Godfather Mitya Chernenko. He was with the Bandurist choir and they were all in an underground bunker (of the hotel or bank vault). She talks about praying for help. Mitya had a powerful feeling he should leave the shelter and thus found her in the doorway. He was able to include her on the Choir's manifest. With this help she was able to get back to Maria and Mykola Flak.

Mykola was a very resourceful individual. He was head of a technical institute while in Poland. Both Yurko and Lesia worked there in some capacity as teenagers. He was able to move the family from Poland to Austria. He got a job in Vienna, as he learned that the city would be behind

Подружжя Рудницьких

the American line. Again, in Vienna he was employed and so there was financial stability.

In Danzig Lesia met my father Jaroslaw Jendyk who was studying engineering. How and why they went to Graz I don't know, except that it is at this University that Lesia did her medical practicum – studying the human body, dissection on corpses and learning about surgery. It is here she started smoking, which she said killed some of the smell they had to endure. (She smoked heavily until she was in her 80s.)

Mama and Tato got married in April 1945 and half way through her next semester of medical school she got pregnant and had to drop out. My brother Yuri was born February 10, 1947.

What were the motives of emigration to Canada (Edmonton)?

Again, Mykola learned of Canada accepting displaced Ukrainians sponsored by Ukrainian Canadians and made contact. He, Maria and Marieka were supposed to go first, but he was employed and so it was decided that Mama and Tato with baby Yurchik would go. They landed in Halifax on Yurchik's second birthday in 1949. Mama did say that crossing on the boat was terrible and she was very seasick.

Over the next few years, Mama and Tato were joined by Maria, Mykola and Marieka and her twin brother Yurko. Also Tato's sister Marushka and Roman Berezowsky and their teenage children Ihor and Assya also came.

Did Olexandra mention her youth?

She always spoke with pride of her own determination to not allow the war to stop her from living her life. She was hungry for learning and was tenacious in her efforts for the opportunities all of her life.

She was a survivor and a hard worker. In Canada she took on any job to earn money to help support the family. One task she was proud of was embroidering a set of priest robes for St. Josaphat's Cathedral. I have a picture. She worked night shift at a bread factory. Once I started school, she got a job at the Ukrainian Bookstore, her life and her view of how life could be, very much improved.

Did she have nostalgic feelings?

Near the end of her life as she began to experience senility or some form dementia, the memories would return and she would relive the horror and fear with the adrenalin rush she experienced during the war years. I learned that this was not unusual for people who survived traumatic experiences.

I would come and stay with her while Yuri went away for his annual holiday and it was during this time I witnessed her having these vivid memories. It was then she talked about the war quite differently and why she would never throw away food, why she was a worrier, and about the things she witnessed.

Seeing men stripped and if they were Jewish were shot on the spot.

The experience of hiding during bombing raids in ditches or flat on ground.

Being hungry and going out into the country and digging up the left-over potatoes, onions or other vegetables by hand to make some kind of meal.

What were the strongest emotions she had before emigrating to Canada?

I believe, her romance with my Father, the birth of Yuri and the opportunities to immigrate gave her hope and confidence in the future. She did not talk much about this time except with the usual pregnancy stories, living in a small suite in Graz, the care her landlady provided, how Tato and his brother Rostyk Jendyk got drunk when Tato heard he had a son. Baby Yurchik was the first (and only) male heir that would carry the Jendyk family name.

3. Family life in Canada

What education did Olexandra's children receive? What did they do in life? What are their interests?

Yuri graduated from the U of A ¹² with a BA ¹³ with a major in drama. He had plans to be an actor. However, he learned he did not have the commitment to be a starving artist trying to make a living. He returned for a 1-year after degree Education certificate and became a teacher. He married Margaret Faulkes and together they purchased an acreage and Yuri built a house for them. Beginning teachers often had to start in country schools and Yuri was no different.

Oksana (was born in August 28, 1950) also graduated from the U of A with a Bachelor of Arts degree also. She started out as an English major and completed her studies in Theatre history. While at University she began dating George Dexter who had graduated with a BA in stage design and also took the 1-year postgraduate education certificate.

Under what circumstances did Olexandra Chernenko meet Ivan Lysiak-Rudnytsky?

In 1966 Lesia got a job at the Cameron Library at the U of A in the order department. With her skill in at least four languages she very quickly fit into the rhythm of work there. In 1967 or early 1968, Mama took time off to attend a conference of Slavists in Calgary. There she met Ivan. They clicked. Mama said they talked for hours. He was charming and attentive. Mama suggested that he had to see the mountains of Banff, and so they

---

¹² Університет Альберти (Едмонтон, Канада).

¹³ Бакалавр мистецтв.

rented a car, as Ivan did not drive, and they spent the day before he had to take his flight back to Washington from Calgary.

When did they get married?

Mama was very proper, so when Ivan invited her to come to Washington DC in the summer of 1968, they got married shortly after she arrived. Her Uncle and Godfather Mitya Chernenko came from Detroit to be a witness. They carried on a transcontinental relationship for two or more years. Mama would not leave Edmonton until I finished university and Ivan had tenure at Columbia University.

How did Olexandra treat her second husband (enthusiastically? frostily? critically? if critically, what was criticized?)

From my vantage point – it was the first time in my youth, that I saw her happy. She was excited and thrilled. They talked on the phone and wrote letters. (I have no idea what she did with her letters to him or he to her because I have not found them). I was living at home and I remember her coming home anticipating a letter.

Later, when he came to Edmonton in the fall of 1970 as a visiting professor for six months, it was like they were newly weds – which of course they were. Timing was very good because the Alberta government was developing a multi-cultural policy and the University was interested in his international reputation among scholars and what he could bring to the Department of History. Mr. Savaryn as the University Chancellor also had strong ties with the Progressive Conservative Government and lobbied for financial support. Dr. Manoly Lupul was working to strengthen the Slavic Department, so the idea to start the Canadian Institute of Ukrainian Studies brought these three men together for a common purpose. Who had the idea first, is always in dispute, so I assume it was collaboration and an opportunity that people around the table wanted to pursue.

What was the relationship between the couple? Who was the «leader» in married life?

Mama always said she was lucky to find Ivan, because he had a strong professional woman as a mother, so he understood the importance of supporting her ambitions. They shared and talked over everything. I would say that because it was a second marriage for both, they established an equal sharing mode of operation. Mama liked to cook, Ivan always did the cleanup. They were both readers – so book collection was a joint passion. Mama was more social, Ivan having lived alone did most of his socializing by writing letters to his colleagues around the country. When Ivan was formally confirmed in a full-time position at the University with a commitment for tenure, Mama sold our family home that was being rented and they bought a house together.

Ivan once told me that having this house, with a full basement as his own study, a place for his books properly shelved, a yard to sit out in the summer and place he could call home was a dream come true. It was the one thing he never had as a child, in his first marriage, or adult life and Mama created this for him. For herself, Mama eliminated a wall between two upstairs bedrooms and made that her study. The house was filled with art and all the things they loved including each other.

What did their outlook on life coincide, and what were their differences?

Although Ivan was raised Catholic he was a student of all religions, judging by his collection of books on every religion of the world. His first wife was a Quaker, so his children followed suit. Mama was staunch member of the Ukrainian Orthodox church. She was also very spiritual. She had faith and prayed regularly. Our first home was in walking distance to a school and the Ukrainian Orthodox Cathedral St. John's. When she told stories of her youth, she would say that she prayed and then her prayers would be answered as the story I told earlier about being found by her Uncle during the bombing of a city. In this Lesia and Ivan were at opposite ends of the spectrum. Ivan, did however, in his Will allow that his funeral could be in a church out of respect for his Mother's Catholic faith and Lesia's Christian belief.

They were both passionate about their own field of study and the opportunity to contribute something that would counter the Soviet russification of Ukrainian history, language and literature. Here they came together and read each other's work. Once, after one of Mama's article was published, it was said it was good because of Ivan. This hurt her. Ivan defended her, but after that she discussed things with him but did not have him read or edit her work. To my mind, there was a lot of sexism among the Ukrainian diaspora.

They loved going for walks together. Ivan had a sweet tooth for cakes and cookies. Mom learned to bake the most magnificent tortes. Mom loved to travel to lakes and the mountains and he was a willing passenger on an annual basis.

They both loved their children and kept in regular contact with Ivan's Peter and Betsy. They traveled to the USA to see her and her growing family. They visited with us regularly and both Yuri and I visited at their home. Mama liked to include us in their social circle, but having non-Ukrainian speaking spouses we saved our time together for family times.

How did Yuri's and Oksana's relations with I. Lysiak-Rudnytsky develop?

We were adults when Ivan came into our lives. I thought of him as someone who had finally made my Mother happy. He brought the intel-

lectual stimulation that she craved. And she provided him with a home. He was a live and let live sort of person and so when they visited our home, he enjoyed my husband (George – called Geordie), who was very handy and became the person on call to make small repairs or alterations to their home. We built a log cabin on an acreage outside of Edmonton early in our marriage (Aug 1970) and Ivan was so impressed of Geordie and my capability. He and Mama loved to come out to visit and walk in the woods and play with our dog.

4. Environment of Rudnytsky family. Who was going to the Rudnytsky's house?

Mama's circle of friends, quickly became Ivan's as well, they included Olya & Petro Savaryn, Nushko & Halyna Blavatsky, Olenka and Yurko Stefanyk, Sonya and Yaroslav (Yarko) Skrypnyk, and Marieka and Roslyslav (Syho) Roslyk The university colleagues of Ivan with their wives or partners were also often included at dinner parties and social events. Among others were Lupuls, Kravchenkos, Petrishyns, Himkas.

What was the circle of communication: friends / colleagues of the Rudnytsky couple?

Mama's circle also included the members of Slovo¹⁴, her fellow writers - Zuyewsky, Suhoversky, Slavutych, Berezowsky. Ivan did not engage with them. I asked him once what he thought of these people and he said he thought them a bit pompous and bombastic, so he preferred to let Mama have her own friends as he had the colleagues he corresponded with.

What are some of your memories of your mom's surroundings?

It was a quite wonderful for Mama. It was as if she met someone who would be a true partner in life. We liked Ivan a great deal. He did not meddle. He was interested in the things I was interested in and always listened well.

5. What was Olexandra's relationship with Milena Rudnytska?

Was there a "cult" of Milena Rudnytska in the family of Ivan and Olexandra?

Mama was very impressed by Milena Rudnytska's accomplishments and that she had raised a very supportive man as a husband. She was aware that Milena kept a regular correspondence with Ivan. If he talk about that, Lesia did not share that with us.

How often did Olexandra meet with Milena Rudnytska?

Again, I do not know. Milena never came to Canada as she was quite elderly by the time they were together. I think Ivan and Mama visited her in Munich when Ivan took his first sabbatical from the university. That

---

¹⁴ «Слово» — об'єднання українських письменників у діаспорі.

may have been the only visit. I do remember Ivan paying for his son Peter to go to Munich for an extended period, between his own studies to spend time with her.

What memories did Olexandra have about Milena Rudnytska?

She said they had a very nice visit, but that she had been advised not to cook for Milena, but to order a meal from the best restaurant. If asked she should reply that she was poet not a cook or housekeeper. She always felt that she had impressed Milena with this approach and garnered some respect. They were miles apart so I do not remember Mama talking about her.

6. The poetic and literary works of Olexandra Chernenko.

Does Olexandra Chernenko's poetry reflect her biography?

That I am not sure, how to describe that. They certainly reflected her spirituality, her extensive capacity to read other writers and dedicate works to their impact on her. She wrote much after Ivan died during her 15 years of travelling around the world with impressions of the cities and places she saw around her. Her travels included Asia, China, Indonesian, Malaysia, the middle East – Istanbul and other parts of Turkey, Italy with time in Rome. She toured Alaska, and many cities in the USA. She went to Ukraine three times and took a river cruise down the Dnipro, visited places of her youth and family that still lived there.

Are the autobiographical stories in the work of Olexandra, poems in particular?

She was an perceptive and intuitive writer and with Ivan she learned to also be a scholar. It did not stop her creative thinking or unique interpretation, but she understood that to be recognized, she needed to also embrace research and supportive quotes from others.

Why were works of M. Kotsyubynsky and V. Stefanyk the subject of scientific interest of Olexandra Chernenko? Have there been any discussions about this in the family?

Her master's work, I do not know what attracted her to this writer, although I suspect it was a course she took during her studies. Stefanyk, I believe was because she had often discussed his works with his son Yuri Stefanyk, a long term friend and member of Slovo. It was with this work that I understood her purpose was to put Ukrainian writers into the stream of modern trends in art and literature of the world. She had worked on it off and on for a long time. After Ivan died, she grieved for almost two years. Taking the work she had with her, she registered in Munich at the Free University for her doctorate. This brought Mama back to the world and a possibility of a future. Yuri Stefanyk told her that having read her book, he understood his father for the first time. This compliment was very meaningful to her.

---

7. What were the interests of the Rudnytsky couple (music, painting, literature, travelling, favorite places)?

Mama and Ivan attended opera regularly and all concerts of a Ukrainian nature. They both had extensive record collections of classical music and the Ukrainian Banduryst Choirs of Detroit.

On Ivan's first sabbatical they travelled together to Poland for research Ivan was doing. I believe they did visit his mother in Munich on that occasion. They did not have much money to do other trips except to the mountains, because Ivan was still supporting his mother, his son's Peter studies and his daughter's passion for horses. They did a road trip to go to Portland, Oregon where Betsy lived. Once some of these responsibilities fell away and Ivan had tenure, they did attend many conferences together around Canada and the USA. The plan was always to travel the world when Ivan retired. Sadly that never came to pass and Mama eventually made those tours on her own.

What was Olexandra's attitude about fashion? What was her favorite style?

Mama was stylish and was one of those people who could look fabulous in whatever she put on. In the early years when I was little, her mother was determined that Lesia would not look dowdy. She would often buy Mama a coat or dress for special occasions, birthdays and Christmas. Babunnya said "you won't die eating oatmeal and no one needs to know, but don't let people feel sorry for you so you must look nice". When Mama could finally afford it, she did begin to buy hats (her favorite thing). She stepped out in a very classical look and was able to dress in a more current style. Ivan fulfilled a dream for Mama by buying her a mink stole to wear for formal events at the faculty club and at the Opera. When I was young, I lived in denim jeans and sweaters, Mama was always buying me something to look more feminine. Her frustration was that she never succeeded. In turned heads with her stylish hats and coordinated outfits.

8. Correspondence of Olexandra Chernenko.

Has the correspondence with I. Lysiak-Rudnytsky remained?

I could not find any. She was very private and believed her work should stand for her, not personal letters.

Correspondence with children?

She had kept my letters when we travelled in Europe for almost a year. I did not keep hers, as I could not read her handwriting. We spent a lot on long distance phone calls.

Correspondence with Milena Rudnytska?

As far as I know, she did not write to her, but any letters with Ivan would be with Ivan's archives. There are none among Mama's materials.

Any correspondence?

I will bring what I can find for you to look at ¹⁵.

9. Character traits: self-esteem?

As any human being who lived during the war in Europe she learned to be survivor. She did not suffer fools gladly. Nor did she accept insults, slights or roadblocks. She had learned to stand up for herself and so when necessary made that clear to those who thought they could do so behind her back. Her time working on her Master's degree had many challenges. She believed that she was threatening the status quo. Once her thesis was accepted and she got her MA, she stepped back then from applying for teaching opportunities at the U of A and then for a placement in a doctoral program. When neither of those were opened up for her, she focused on her poetry and her own interests. She did not want to push too hard and jeopardize Ivan's ability to get tenure that would provide the financial security they both craved.

10. How did others perceive Olexandra Chernenko: the nearest surroundings, colleagues, acquaintances?

Everyone had their own relationship with Mama, to like her or not, to accept the exceptional talent and intellect or to be annoyed by her perseverance and direct engagement.

Above all else, Mama loved her grandchildren Andy and Erin. She spoiled them terribly and after we moved to Vancouver, she would come and spend three or four weeks with us in the summer and again around Ukrainian Christmas in January. As disappointed as she was that I had not persevered and taught my children to speak Ukrainian, she accepted that if she want a relationship with them, she would speak their language. She turned heads played with us, took us to Harrison Hot springs or we met her at Miette Hot Springs in Jasper, and she let them know who she was and how much she loved them.

1. *Богачевська-Хом'як М.* Мілена Рудницька [Текст] / М. Богачевська-Хом'як // *Українки в історії / за заг. ред. В. Борисенко.* – Київ : Либідь, 2004. – С. 124–129.
2. *Буряк Л.* Діалог у листах: з епістолярію Івана Лисяка-Рудницького й Мілени Рудницької [Текст] / Л. Буряк // *Український історичний журнал.* – 2019. – № 4. – С. 157–207. <https://doi.org/10.15407/uhj2019.04.157>
3. *Грицак Я.* Іван Лисяк-Рудницький. Нарис інтелектуальної біографії [Текст] / Я. Грицак // *Сучасність.* – 1994. – № 11. – С. 73–96.
4. *Кравченко В.* Листування Романа Шпорлюка з Іваном Лисяком-Рудницьким і Юрієм Шевельовим (1962–1982 рр.) [Текст] / В. Кравченко // *Схід-Захід: Історико-культурологічний збірник.* – 2008. – Вип. 9–10. – С. 208–294.

¹⁵ Серед паперів О. Черненко-Рудницької виявився вже згадуваний єдиний лист, адресований І. Кедрину-Рудницькому.

5. *Himka John-Paul*. A Man Much Missed: Remembering Ivan Lysiak-Rudnytsky [Electronic resource] / John-Paul Himka // *Krytyka*. – 2014. – November. – Режим доступу: <https://krytyka.com/en/articles/man-much-missed-remembering-ivan-lysiak-rudnytsky>

REFERENCES

1. Bohachevska-Khomiak, M. (2004). Milena Rudnytska [Milena Rudnytska]. In V. Borysenko (Ed.). *Ukrainky v istorii* [Ukrainian women in history] (pp. 124-129). Kyiv, Ukraine: Lybid. [In Ukrainian].
2. Buriak, L. (2019). Dialoh u lystakh: z epistolarii Ivana Lysiaka-Rudnytskoho y Mileny Rudnytskoi [Dialogue in letters: from the epistolary of Ivan Lysiak-Rudnytskyi and Milena Rudnytska]. In *Ukrainskyi Istorychnyi Zhurnal*, 4, 157-207. <https://doi.org/10.15407/uhj2019.04.157> [In Ukrainian].
3. Hrytsak, Ya. (1994). Ivan Lysiak-Rudnytskyi. Narys intelektualnoi biohrafii [Ivan Lysiak-Rudnytsky. Essay of intellectual biography]. In *Suchasnist*, 11, 73-96. [In Ukrainian].
4. Kravchenko, V. (2008). Lystuvannia Romana Shporliuka z Ivanom Lysiakom-Rudnytskym i Yuriem Shevelovym (1962–1982 rr.) [Correspondence of Roman Shporliuk with Ivan Lysiak-Rudnytsky and Yuriy Sheveliov (1962–1982)]. In *Skhid-Zakhid: Istoryko-kulturolohichniy zbirnyk*, 9-10, 208-294. [In Ukrainian].
5. Himka, John-Paul. (2014, November). A Man Much Missed: Remembering Ivan Lysiak-Rudnytsky. In *Krytyka*. Retrieved from <https://krytyka.com/en/articles/man-much-missed-remembering-ivan-lysiak-rudnytsky>

Стаття надійшла 28.10.2019 р.

BURIAK Larysa, Doctor of Historical Sciences, Professor, Leading Research Associate of the Institute of Biographical Research of VNLU (Kyiv, Ukraine).

Ivan Lysiak-Rudnytsky: materials to the biography in the context of environment and time.

The study focuses on the biographical world of O. Chernenko-Rudnytska – the wife of I. Lysiak-Rudnytsky, who played a major role in the canadian period of the scientist's life. The poetess, a literary critic, a strong, charming, ambitious woman, she became for I. Lysiak-Rudnytsky the embodiment of his dream and stability which he had been striving for throughout his previous life.

The biographical worlds of the couple of intellectuals, complementing and enriching each other, have become one. Shared scientific interests, literary preferences, the circle of communication, travel, as well as the common past through which they had to go, formed the basis for spiritual unity. Survival in emigration for them was not just about getting a job that would provide a material existence. One of the most important factors in staying abroad was the preservation of one's intellectual potential, national identity. For I. Lysiak-Rudnytsky and O. Chernenko Slavic studies became a way of life, a space for the realization of scientific interests, the intersections of career ambitions, communications, a “place of memory”, a “meeting place”, a “territory” of personal happiness. Therefore, the integral component of the reconstruction of the biographical world of I. Lysiak-Rudnytsky is the world of his wife.

The facts, observations, considerations contained in the biographical sketch and interview of Oksana Dexter, presenting O. Chernenko-Rudnytska, diversify, extend and correct the biographical reconstruction of I. Lysiak-Rudnytsky in the context of environment and time. A kaleidoscope of plots in the diversity of every-

day life, behavioral reflections, character traits, psycho-emotional reactions, relationships within the family circle make up the multicolored palette of the biographical world of one of the prominent Ukrainian intellectuals of the XX-th century.

Key words: Olexandra Chernenko-Rudnytska, Ivan Lysiak-Rudnytsky, Milena Rudnytska, biographical world, biographical reconstruction, biographical sketch, biographical interview.

БУРЯК Лариса Ивановна, доктор исторических наук, профессор, ведущий научный сотрудник Института биографических исследований НБУВ (Киев, Украина).

Иван Лысяк-Рудницкий: материалы к биографии в контексте окружения и времени.

Исследование посвящено биографическому миру О. Черненко-Рудницкой — жены И. Лысяка-Рудницкого, сыгравшей важную роль в канадском периоде жизни ученого. Поэтесса, литературный критик, сильная, обаятельная, амбициозная женщина, она стала для И. Лысяка-Рудницкого воплощением его мечты о стабильности, к которой он стремился на протяжении всей своей предыдущей жизни.

Биографические миры каждого из супружеской пары интеллектуалов, дополняющие и обогащающие друг друга, стали единым целым. Общие научные интересы, литературные предпочтения, круг общения, путешествия, а также общее прошлое, через которое им пришлось пройти, легли в основу духовного единства. Выживание в эмиграции для них заключалось не только в том, чтобы получить работу, которая обеспечила бы материальное существование. Одним из важнейших факторов пребывания за границей являлось сохранение интеллектуального потенциала и национальной идентичности. Для И. Лысяка-Рудницкого и О. Черненко славяноведение стало образом жизни, пространством для реализации научных интересов, пересечением профессиональных амбиций, общением, «местом памяти», «местом встречи», «территорией» личного счастья. Поэтому неотъемлемой составляющей реконструкции биографического мира И. Лысяка-Рудницкого является мир его жены.

Факты, наблюдения, гипотезы, содержащиеся в биографическом очерке, посвященном О. Черненко-Рудницкой, а также в интервью ее дочери Оксаны Декстер, разнообразят, расширяют и корректируют биографическую реконструкцию И. Лысяка-Рудницкого в контексте его ближайшего окружения и времени. Калейдоскоп сюжетов в многообразии повседневной жизни, поведенческих рефлексий, черт характера, психоэмоциональных реакций, взаимоотношений в кругу семьи составляют многоцветную палитру биографического мира одного из выдающихся украинских интеллектуалов XX века.

Ключевые слова: Александра Черненко-Рудницкая, Иван Лысяк-Рудницкий, Милена Рудницкая, биографический мир, биографическая реконструкция, биографический эскиз, биографическое интервью.